

Ministerstwo Edukacji i Nauki

Departament Wychowania i Edukacji Włączającej

DWEW-WWPB.493.62.2023.ARB
Warszawa, \$DATA r.

Jednym z celów systemu edukacji jest zagwarantowanie **bezpiecznych warunków kształcenia, wychowania i opieki** oraz **wspieranie rodziny w wypełnianiu jej funkcji wychowawczej**.

Nauczanie i wychowanie oraz stałe wspieranie w rozwoju dzieci i uczniów **na wszystkich zajęciach edukacyjnych, a także w ramach realizacji zadań wychowawczo-profilaktycznych** w szkole i placówce sprzyja ich prawidłowemu rozwojowi.

W celu bardziej skutecznego przeciwdziałania zachowaniom problemowym istotne jest prowadzenie kompleksowego wsparcia dzieci i młodzieży oraz **eliminowanie przyczyn, które mają wpływ na sytuacje kryzysowe, zachowania depresyjne, lękowe stany emocjonalne, alienację rówieśniczą, agresję i przemoc**.

1. Funkcja rozwiązań systemowych – diagnoza – współpraca – pomoc

DIAGNOZA

1) Indywidualizacja procesu kształcenia

Przepisy prawa oświatowego zobowiązują nauczycieli do indywidualizowania¹ pracy z każdym dzieckiem/ucznikiem. To m.in. dostosowywanie w codziennej pracy treści, metod i form pracy oraz tempa zajęć odpowiednio do jego potrzeb i możliwości edukacyjnych, rozwojowych oraz psychofizycznych.

2) Program wychowawczo-profilaktyczny

Wszelkie działania szkoły powinny wynikać z analizy przeprowadzonej diagnozy potrzeb wychowawczych, profilaktycznych i środowiskowych danej społeczności szkolnej. Od 1 września 2019 r. program wychowawczo-profilaktyczny szkoły jest opracowywany na podstawie wyników **corocznej diagnozy** w zakresie potrzeb rozwojowych uczniów, **w tym czynników chroniących i czynników ryzyka**, ze szczególnym uwzględnieniem zagrożeń związanych z używaniem nowych substancji psychoaktywnych. **Obowiązkiem szkoły** jest podejmowanie odpowiednich działań **zapobiegających sytuacjom problemowym** mogącym

¹ Art. 44c ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz.U. z 2022 r. poz. 2230).

ujawnić się na jej terenie. Natomiast przyjęcie form i metod należy do **autonomicznej decyzji szkoły**.

W przypadku wystąpienia jakiegokolwiek formy niestosownego lub agresywnego zachowania uczniów szkoła powinna natychmiast podjąć działania profilaktyczne i naprawcze, adekwatne do sytuacji i zmierzające do skutecznego rozwiązania problemu. **O konkretnych działaniach wychowawczych i profilaktycznych, które powinny być realizowane w danej szkole decyduje jej środowisko** (program uchwała rada rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną).

3) **Monitoring wizyjny** - możliwość szczególnego nadzoru w postaci środków technicznych umożliwiających rejestrację obrazu

Dyrektor szkoły lub placówki może wprowadzić monitoring nad **pomieszczeniami szkoły** lub placówki lub **terenem wokół** szkoły lub placówki, jeżeli **jest to niezbędne do zapewnienia bezpieczeństwa** uczniów i pracowników lub **ochrony mienia**, w uzgodnieniu z organem prowadzącym szkołę lub placówkę oraz po przeprowadzeniu konsultacji z radą pedagogiczną, radą rodziców i samorządem uczniowskim. Monitoring wizyjny nie jest obowiązkowy.

Co do zasady monitoring **nie obejmuje** pomieszczeń, w których m.in. odbywają się zajęcia dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze oraz pomieszczeń, w których uczniom jest udzielana pomoc psychologiczno-pedagogiczna. Wyjątkiem od powyższej reguły jest zaistnienie faktycznego związku pomiędzy niezbędnością zastosowania monitoringu w tych pomieszczeniach a zaistniałym zagrożeniem bezpieczeństwa.

Szkoła powinna wykorzystywać monitoring nie tylko do ustalania faktycznego przebiegu zaistniałych zdarzeń, lecz przede wszystkim do bieżącego monitorowania stanu bezpieczeństwa.

WSPÓŁPRACA

1) **Organizacja pracy szkoły – statut szkoły**

Statut szkoły określa:

- organizację i formy **współdziałania szkoły z rodzicami** w zakresie nauczania, wychowania, opieki i profilaktyki²;
- organizację szkoły, w tym **zakres zadań nauczycieli związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa**³, sposób i formy wykonywania tych zadań;

² Art. 98 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2021 r. poz. 1082).

³ Art. 98 ust. 1 pkt 4-7 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r.- Prawo oświatowe.

Poprzez odpowiednie **zapisy w statucie szkoły** dyrektor odpowiadający za bezpieczeństwo uczniów ma możliwość stworzyć **skuteczne mechanizmy eliminowania zagrożeń** na terenie szkoły, a jednocześnie wprowadzić rozwiązania umożliwiające bezpieczne funkcjonowanie wszystkich uczniów na terenie szkoły. Należy podkreślić, że zapisy statutu szkoły nie mogą być sprzeczne z prawami zawartymi w przepisach powszechnie obowiązujących, w tym w Konwencji o prawach dziecka.

- szczegółowe **warunki i zasady oceniania wewnątrzszkolnego** oraz **katalog kar i nagród**;

Kwestia kar stosowanych wobec uczniów jest zatem rozstrzygana na poziomie szkoły; każda szkoła sama decyduje, jakie kary będą stosowane wobec uczniów, za jakie przewinienia lub niewłaściwe zachowania.

- instytucję **skreślenia** z listy uczniów lub **przeniesienia** do innej szkoły;

Decyzję w tym zakresie poprzedza uchwała rady pedagogicznej i opinia samorządu uczniowskiego – art. 68 ust. 1 pkt 20 i ust. 2 uPO.

Zgodnie z obecnymi przepisami, uczeń szkoły podstawowej nie może być skreślony z listy uczniów (realizuje on obowiązek szkolny wynikający z Konstytucji). Uczeń taki może być natomiast przeniesiony do innej szkoły przez kuratora oświaty, na wniosek dyrektora szkoły w przypadkach określonych w statucie szkoły. Statut szkoły określa przypadki, w których dyrektor szkoły podstawowej może wystąpić do kuratora oświaty z wnioskiem o przeniesienie ucznia do innej szkoły (art. 98 ust. 1 pkt 20 ustawy – Prawo oświatowe).

- **nowe środki oddziaływania wychowawczego** - także zawarte w statucie (1 września 2022 r. weszła w życie ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich);

W przypadku, gdy nieletni wykazuje przejawy demoralizacji lub dopuścił się czynu karalnego na terenie szkoły lub w związku z realizacją obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki, dyrektor tej szkoły może, **za zgodą rodziców** albo opiekuna nieletniego **oraz nieletniego**, zastosować, jeżeli jest to wystarczające, środek oddziaływania wychowawczego w postaci:

- ✓ pouczenia,
- ✓ ostrzeżenia ustnego albo ostrzeżenia na piśmie,
- ✓ przeproszenia pokrzywdzonego,
- ✓ przywrócenia stanu poprzedniego,
- ✓ wykonania określonych prac porządkowych na rzecz szkoły.

Zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego nie wyłącza zastosowania kary określonej w statucie szkoły.

W przypadku, gdy nieletni dopuścił się **czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa** ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego – wdrażane jest postępowanie w trybie sądowym. Podobnie, gdy nie ma zgody rodziców bądź nieletniego na zastosowanie środka oddziaływania wychowawczego lub jego zastosowanie nie jest wystarczające.

2) Procedury reagowania

Za bezpieczeństwo na terenie szkoły odpowiada dyrektor szkoły.

Wśród **wymagań** dla przedszkoli, szkół i placówek, w obszarze pn. *Zarządzanie przedszkolem, szkołą lub placówką służy jej rozwojowi* znajduje się to, dotyczące **procedur bezpieczeństwa**: w przedszkolu, szkole lub placówce są ustalane i przestrzegane procedury dotyczące bezpieczeństwa, w tym sposoby działania w sytuacjach trudnych i kryzysowych⁴.

Wsparciem jest **poradnik pn. Bezpieczna szkoła. Zagrożenia i zalecane działania profilaktyczne w zakresie bezpieczeństwa fizycznego i cyfrowego uczniów**. Materiał ten został zamieszczony na stronie internetowej MEiN do bezpłatnego pobrania:

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/bezpieczenstwo-fizyczne-i-cyfrowe-uczniow--poradnik-men>. Dokument przygotowany został dla dyrektorów szkół/placówek, nauczycieli i rodziców. Stanowi kompendium wiedzy w formie praktycznego poradnika.

POMOC

1) Pomoc psychologiczno-pedagogiczna

Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i uczniów oraz w efekcie zapewnienie bezpieczeństwa uczniów jest przedmiotem działań z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej **w każdej szkole i placówce**.

Uczniom oraz ich rodzicom system oświaty zapewnia pomoc psychologiczno-pedagogiczną. Uczniom – **w trakcie bieżącej pracy, jak też w ramach zajęć specjalistycznych**. Natomiast **rodzicom** udzielane jest **wsparcie w formie porad, konsultacji, warsztatów i szkoleń**⁵.

Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznej szkole i

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 11 sierpnia 2017 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek (Dz. U. z 2020 r. poz. 2198).

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2013 r. w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych szkołach i placówkach (Dz. U. poz. 532 z późn. zm.) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1280).

placówce jest **dobrowolne i nieodpłatne**.

Ministerstwo Edukacji i Nauki podejmuje działania ukierunkowane, zarówno na **poprawę dostępu do pomocy psychologiczno-pedagogicznej, rozwijanie kompetencji kadr, jak również przygotowanie systemowych rozwiązań sprzyjających podnoszeniu jakości kształcenia**, z uwzględnieniem zróżnicowania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dzieci i młodzieży oraz ich problemów w zakresie zdrowia psychicznego.

➤ **Określenie zakresu wsparcia**

W trosce o zapewnienie dzieciom i młodzieży równego dostępu do specjalistów, Minister Edukacji i Nauki, rozporządzeniem z 3 sierpnia 2018 r. określił **wykaz zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz** m.in. przez pedagogów, psychologów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych zatrudnionych w szkołach i placówkach⁶, do których należy m.in. prowadzeniem z dziećmi i młodzieżą, rodzicami i nauczycielami działań z zakresu edukacji dotyczącej ochrony zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży

Do zadań pedagoga i psychologa⁷ w szkole i placówce należy w szczególności:

- 1) **diagnozowanie sytuacji wychowawczych w szkole lub placówce** w celu rozwiązywania problemów wychowawczych;
- 2) **udzielanie uczniom pomocy psychologiczno-pedagogicznej** w formach odpowiednich do rozpoznanych potrzeb;
- 3) minimalizowanie skutków zaburzeń rozwojowych, **zapobieganie zaburzeniom zachowania** oraz inicjowanie różnych form pomocy w środowisku szkolnym i pozaszkolnym uczniów;
- 4) inicjowanie i prowadzenie **działań mediacyjnych i interwencyjnych w sytuacjach kryzysowych**;
- 5) **wspieranie nauczycieli, wychowawców** grup wychowawczych i innych specjalistów m.in. w udzielaniu pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

➤ **Zwiększenie dostępu do specjalistów**

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 22 lipca 2022 r. w sprawie wykazu zajęć prowadzonych bezpośrednio z uczniami lub wychowankami albo na ich rzecz przez nauczycieli poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz nauczycieli: pedagogów, pedagogów specjalnych, psychologów, logopedów, terapeutów pedagogicznych i doradców zawodowych (Dz. U. z 2022 r. poz. 1610).

⁷ Zgodnie z przepisami § 24 ww. rozporządzenia w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach.

Od 1 marca 2022 r. publiczne i niepubliczne szkoły podstawowe, ponadpodstawowe i szkoły artystyczne realizujące kształcenie ogólne w zakresie szkoły podstawowej i liceum ogólnokształcącego realizowały zajęcia specjalistyczne z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej w dodatkowym wymiarze godzin⁸. Na ten cel zabezpieczono 180 mln zł.

Od 1 września 2022 r. rozpoczęto wdrażanie standardów określających minimalny wymiar zatrudnienia nauczycieli specjalistów w publicznych i niepublicznych przedszkolach i szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych oraz zespołach tych przedszkoli i szkół.

W przepisach określono wymaganą minimalną łączną liczbę etatów nauczycieli specjalistów, uzależnioną od liczby dzieci lub uczniów w przedszkolu, szkole lub zespole. Wdrażanie standardów podzielono na dwa etapy: I etap od 1 września 2022 r. i II etap od 1 września 2024 r.

Po wprowadzeniu od 1 września 2022 r. standardów zatrudnienia nauczycieli specjalistów w szkołach i placówkach oświatowych, zatrudnienie nauczycieli specjalistów wzrosło z około 22 tys. etatów w roku szkolnym 2021/2022 do prawie 41,6 tys. etatów specjalistów w roku szkolnym 2022/2023. Zakłada się, że dzięki wprowadzonym przepisom liczba etatów nauczycieli specjalistów w 2024 r. wzrośnie o 143% w stosunku do 2021 r. Na ten cel w budżecie państwa zabezpieczono dodatkowe środki. W 2022 r. do organów prowadzących przedszkola i szkoły trafiło 518,5 mln zł (zatrudnienie specjalistów dotyczyło 4 miesięcy). W 2023 r. standaryzacja zatrudnienia nauczycieli specjalistów dotyczy już całego roku. W ramach subwencji wstępnej na 2023 r. naliczono na to zadanie środki w wysokości ok. 1,86 mld zł.

2) Infolinia

Dotychczas realizowane zadanie przez MEIN - infolinię dla dzieci i młodzieży w sytuacji kryzysu psychicznego., od listopada 2021 r. przejął Rzecznik Praw Dziecka. Dziecięcy Telefon Zaufania 800 12 12 12, od 2 marca 2022 r. jest również dostępny dla osób posługujących się językiem ukraińskim oraz rosyjskim.

3) Wzmocnienie kompetencji pedagogicznych

Ośrodek Rozwoju Edukacji (ORE) organizuje szkolenia dotyczące m.in. programu wychowawczo-profilaktycznego prowadzi konferencje, publikuje materiały, upowszechnia dobre praktyki m.in. przez udostępnianie na swojej stronie internetowej Banku Dobrych Praktyk:

⁸ Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Edukacji i Nauki z dnia 8 lutego 2022 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. z 2022 r. poz. 339).

<https://www.ore.edu.pl/2018/08/bank-dobrych-praktyk-wwip/>.

ORE systematycznie przygotowuje i upowszechnia **materiały informacyjno-edukacyjne z zakresu ochrony zdrowia psychicznego** oraz prowadzi doskonalenie kompetencji nauczycieli, pracowników placówek doskonalenia nauczycieli i poradni psychologiczno-pedagogicznych⁹.

Na stronie internetowej <https://www.ore.edu.pl/> w zakładce Wychowanie i Profilaktyka dostępne są m.in. następujące działy:

- Profilaktyka uzależnień,
- Zdrowie psychiczne dzieci i młodzieży – materiały do pobrania,
- Procedury interwencyjne w sytuacjach trudnych i kryzysowych,
- Gdzie szukać pomocy.

W zakładce szkolenia znajduje się wykaz aktualnej bazy szkoleniowej dostępnej dla nauczycieli.

2. Dodatkowe działania wspierające rozwiązania systemowe

1) Narodowy Program Zdrowia na lata 2016-2020

W 2019 r. Minister Edukacji i Nauki w ramach Narodowego Programu Zdrowia na lata 2016-2020 zlecił realizację zadania z zakresu zdrowia publicznego dotyczącego upowszechnienia zasad 1) **komunikacji bez przemocy** oraz 2) **mediacji szkolnej i mediacji rówieśniczej jako metod rozwiązywania konfliktów oraz zapobiegania agresji i przemocy w relacjach społecznych**.

W ramach zadania przygotowano program **szkolenia dla nauczycieli i rodziców**. Na stronie www.myslepozytywnie.pl/baza-materialow nadal znajdują się **materiały szkoleniowe** do wykorzystania z zakresu pozytywnej komunikacji. Powstała także **platforma internetowa** z materiałami dot. mediacji szkolnej <http://mediacjewszkole.pl/mediacje>.

Dodatkowo, w 2020 r. w ramach Narodowego Programu Zdrowia, m.in.:

- a) opracowano i upowszechniono **interaktywny przewodnik dla nauczycieli i dyrektorów szkół i placówek oświatowych**, który zawiera praktyczne i skuteczne rozwiązania w zakresie wzmacniania czynników chroniących i ograniczania czynników ryzyka w środowisku szkolnym;
- b) przeprowadzono **szkolenia online dla nauczycieli i rodziców** uczniów z niepełnosprawnością, w tym ze szczególnym uwzględnieniem uczniów z niepełnosprawnością intelektualną i niepełnosprawnościami sensorycznymi,

⁹ www.ore.edu.pl

w dwóch podstawowych aspektach: zwiększenie możliwości życiowych oraz **sposoby uniknięcia destrukcyjnych doświadczeń;**

c) przygotowano i uruchomiono kanał online informacyjno-edukacyjny dla rodziców:

projekt „**My-Rodzice**” jest dostępny w serwisie Facebook
https://www.facebook.com/Projekt-My_Rodzice-100950355225712

– oraz w serwisie YouTube

https://www.youtube.com/channel/UC2_65qRDrzTG8_6mZzmsjrg/video_s

Istotą projektu było **wsparcie rodziców w wychowaniu dzieci** i podpowiadanie, jak dbać o jakość **relacji z dzieckiem i wzmacniać więzi rodzinne**, by w konsekwencji chronić dzieci przed zagrożeniami społecznymi.

– przygotowano i uruchomiono **sieć wsparcia rówieśniczego** w zakresie wzmacniania i ochrony zdrowia psychicznego uczniów i uczennic w środowisku szkoły/placówki oraz przeciwdziałania zachowaniom autodestrukcyjnym wśród dzieci i młodzieży.

2) Narodowy Program Zdrowia na lata 2021-2025

Minister Edukacji i Nauki zapewnia dzieciom i młodzieży dodatkowe wsparcie w zakresie zdrowia psychicznego w ramach realizacji działań Narodowego Programu Zdrowia. Resort edukacji w nowej edycji finansowej NPZ (2021-2025) realizuje we współpracy z organizacjami pozarządowymi projekty pn. *Pozytywny klimat szkoły* oraz *Pozytywna szkoła*. Znajdują się w nich następujące działania:

– **Poradnia on-line**

Celem zadania jest zwiększenie dostępności do wsparcia specjalistycznego dla uczniów/wychowanków, nauczycieli w ramach działania poradni psychologiczno-pedagogicznych. Zadanie polega na tworzeniu z udziałem publicznych i niepublicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych sieci wsparcia dla uczniów/wychowanków, nauczycieli wynikającej w szczególności z doświadczeń pandemii i po powrocie do szkół po nauce zdalnej, z wykorzystaniem portalu Poradni on-line „Zawsze jest jakieś wyjście”.

– **Klimat szkoły**

Celem zadania jest organizacja i przeprowadzenie szkoleń dla nauczycieli, rodziców

i uczniów dotyczących zasad komunikacji pozytywnej oraz mediacji rówieśniczej i mediacji szkolnej jako metod rozwiązywania sytuacji trudnych i konfliktowych, a także upowszechnienie projektów w środowisku szkolnym i lokalnym.

– **Platforma do diagnozy.**

Celem zadania jest przygotowanie merytorycznych rekomendacji wynikających z przeprowadzonej diagnozy czynników chroniących i czynników ryzyka, na podstawie których dyrektorzy szkół i placówek będą podejmować trafne działania wychowawczo-profilaktyczne skierowane do uczniów, rodziców i nauczycieli.

- **Promocja i profilaktyka zdrowia psychicznego.**

Celem zadania jest wzmacnianie potencjału zdrowia psychicznego dzieci i młodzieży poprzez przygotowanie nauczycieli do realizacji w szkołach lub placówkach programów dobrej jakości w zakresie promocji zdrowia psychicznego, profilaktyki uniwersalnej, selektywnej lub wskazującej, w tym działań interwencyjnych oraz efektywna realizacja tych programów na terenie szkół i placówek.

Natomiast w 2022 r. organizacje pozarządowe zrealizowały:

- **Szkolny wolontariat.**

Celem zadania była aktywizacja dzieci i młodzieży, rozwijanie i wzmacnianie relacji rówieśniczych oraz ochrona zdrowia psychicznego poprzez działania wolontariackie realizowane w projektach edukacyjnych, wychowawczych lub społecznych, jednocześnie na rzecz społeczności szkolnej i środowiska lokalnego.

- **Standardy działań w zakresie promocji zdrowia oraz profilaktyki.**

Celem zadania było zwiększenie kompetencji dzieci, uczniów i ich rodziców oraz nauczycieli w zakresie aktywnego prowadzenia prozdrowotnego stylu życia.

- **Ochrona zdrowia psychicznego dzieci i uczniów o zróżnicowanych potrzebach w wielokulturowym środowisku przedszkola i szkoły.**

Celem zadania było podniesienie kompetencji nauczycieli, w tym nauczycieli specjalistów i wychowawców w wielokulturowym środowisku przedszkola i szkoły w zakresie rozpoznawania wczesnych objawów zaburzeń zdrowia psychicznego dzieci i uczniów oraz odpowiednie dostosowanie indywidualnego oraz grupowego wsparcia do rozpoznanych potrzeb, w tym integracji wielokulturowego środowiska.

- **Standardy pracy.** Podniesienie jakości pracy z dzieckiem, uczniem i rodziną w zakresie psychoterapii indywidualnej, grupowej i rodzinnej oraz pomocy psychologicznej w publicznych i niepublicznych poradniach psychologiczno-pedagogicznych, w tym specjalistycznych oraz w przedszkolach, i placówkach, szkołach

Celem zadania było ochrona i wzmacnianie potencjału zdrowia psychicznego dzieci, uczniów, nauczycieli i rodziców; profilaktyka zaburzeń psychicznych u dzieci, uczniów i dysfunkcji rodzin oraz udzielanie dostosowanego do potrzeb odbiorców wsparcia.

3) Poradniki

Dodatkowo, Ministerstwo Edukacji i Nauki przygotowało:

- „**Rola pracowników oświaty** w promocji zdrowia psychicznego i w zapobieganiu zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży”. Poradnik dla nauczycieli
- „**Rola rodziny i osób bliskich** w promocji zdrowia psychicznego i w zapobieganiu zachowaniom autodestrukcyjnym u młodzieży”. Poradnik dla rodziców. <https://www.ore.edu.pl/2020/06/zdrowie-psychiczne-dzieci-i-mlodziezy-poradniki-dla-nauczycieli-i-rodzicow/> ,
- **Postwencja w szkole** <https://www.ore.edu.pl/2021/11/poradnik-postwencja-w-szkole/m> ,
- „Przeciwdziałanie przemocy rówieśniczej w szkole – rola świadka”.